

KIHNIÖ PYHÄNIEMI, ^{TARKASTUS} (INVENTOINTI) JA KOEKAIVAUS TUNNETTUJEN
MUINAISJÄÄNNÖSTEN LÄHELLÄ

Ulla Tupala
Kulttuuriympäristöyksikkö
Pirkanmaan maakuntamuseo
2004

Kihniö Pyhäniemi, inventointi ja koekaivaus tunnettujen muinaisjäännösten lähellä

1. Johdanto	3
2. Alue	3
3. Aikaisemmat tutkimukset	4
4. Havainnot	4
4.1. Pyhäniemen tien itäpuoli	4
4.2. Pyhäniementien länsipuoli	5
4.3. Löydöt ja koekuopat	7
5. Yhteenveto	10
Arkistolähteet	10
Negatiiviluettelo	
Löytöluettelo	<i>poistettu 23.12.2005 LR</i>
Kartat	

Kihniö Pyhäniemi, inventointi ja koekaivaus tunnettujen muinaisjäännösten lähellä

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kunta: Kihniö
Kylä: Pyhäniemi
Kohteen nimi: -
Mj. rek. nro: -
Mj. tyyppi: asuinpaikka
Ajoitus: kivikausi
Rauhoitusluokka:
Peruskartta: 2212 10 Kankarinjärvi
Peruskoordinaatit: X = 6898 20-50
 Y = 2454 60-70

Tila- ja omistajatiedot:

Alue 3./vенеvalkama:
Tila: 3:168
Omistaja: Kihniön kunta
Osoite: Kihniöntie 46, 39820 Kihniö
Kiinteistötunnus: 250-401-3-168

Alue 2./pyhäniementien W-puoli:

Tilat: 3:127, 3:166, 3:167
Omistaja: Ikaalisten Maja-kiinteistöt oy (Markku Mäkinen)
Osoite: Kankarintie 641, 39820 Kihniö
Kiinteistötunnukset: 250-401-3-127
 250-401-3-166
 250-401-3-167

Alue 1./pyhäniementien E-puoli:

Tila: 3:75
Omistaja: Kihniön kunta
Osoite: Kihniöntie 46, 39820 Kihniö
Kiinteistötunnus: 250-401-3-75

Aiemmat tutkimukset: Inventointi 1974, M. Suni
 Koekaivaus 1981, H. Kotivuori ja J. Saukkonen
 Kaivaus 1982, H. Kotivuori
 Tarkastus 17.10.1996, U. Lähdesmäki

Aiemmat löydöt: KM 19759:1, KM 19760:1-3, KM 21231:1-95, KM 21232:1-9, KM 21492:1-415, KM 29780:1-6

Inventointi 2004: 15.-17.11. 2004 U. Tupala
Löydöt: KM 34941:1-2
Negatiivit: 132661-132674
Kartat 1:20 000, 1:2000, 1:1000

1. Johdanto

Syksyllä 2004 Kihniön kunta tiedusteli Pirkanmaan maakuntamuseolta tarvetta inventoida Pyhäniemen rakennuskaavan muutosaluetta. Suunniteltu kaavamuutos koski Pyhäniemen uimarannan ja leirikeskuksen (mj.rek.nro 250 010 001) tunnettujen kivikautisten asuinpaikkojen pohjoispuolista aluetta. Aivan kaavamuutosalueen pohjoispuolella on vielä Joensivun kivikautinen asuinpaikka (mj.rek.nro 250 010 006). Pyhäniemen tutkitun asuinpaikan voi olettaa jatkuvan kaavamuutosalueelle. Lisäksi Kihniön kunnan arkeologinen perusinventointi on vuodelta 1974, joten se on osin vanhentunut. Arkeologiselle inventoinnille oli täten hyvät perusteet.

Maastotyöt tehtiin 15.-17.11.2004 pikkupakkasessa yhden arkeologin voimin. Alueen inventointi aloitettiin lapionpistoilla. Lapionpistot olivat pieniä ”koekuoppia” – turve poistettiin noin 30 cm x 30 cm alueelta ja alta paljastuvaa maata kaivettiin pelkalla ja lapiolla. Arkeologisesti kiinnostavammille alueille tehtiin lapion pistot keskimäärin viiden metrin välein. Reuna-alueille lapionpistoja tehtiin keskimäärin kymmenen metrin välein tai jopa harvemmin. Joillekin alueille, esim. vesijättömaalle ja louhikkoon, ei tehty lapionpistoja lainkaan.

Lapionpiston esiintuoman piin palasen ympärille tehtiin laajuudeltaan 50 x 50 cm koekuoppia.

Inventointi ja koekuopat dokumentoitiin valokuvaamalla ja kartoittamalla. Valokuvauksessa käytettiin Kodak Professional 400 TMAX –mustavalkofilmia. Negatiiveista valmistettiin myös positiivit, jotka on luetteloitu samoille numeroille kuin negatiivitkin. Inventoitavasta alueesta piirrettiin kartta (1 : 2000), johon merkattiin mm. tunnetut muinaisjäännökset, inventoitavat alueet ja havainnot. Erilliselle koekuoppakartalle (1 : 1000) merkattiin koekuopat ja havaittu hiilialue.

2. Alue

Kihniön Pyhäniemen inventoitava alue jakaantuu kolmeen osaan: Pyhäniemen tien itäpuolella olevaan alueeseen (alue 1.), tien länsipuolella olevaan alueeseen (alue 2.) ja venevalkamaan (alue3.). Pyhäniementien itäpuolella oleva alue käsittää Kihniön kunnan omistaman tilan 3:75. Se rajoittuu osin pyhäniementiehen ja pohjoisosassa Syväjärveen. Pyhäniementien länsipuolella oleva alue käsittää tilat 3:127, 3:166 ja 3:167, jotka omistavat Ikaalisten Maja-kiinteistöt oy. Pyhäniemen tien länsipuolella on vielä pieni inventoitava alue, johon suunnitellaan venevalkamaa. Se on Kihniön kunnan omistamalla tontilla 3:168. (Ks. kartat)

3. Aikaisemmat tutkimukset

Kihniön kunnan perusinventointi tehtiin vuonna 1974 Maarit Sunin toimesta. Tuolloin Suni havaitsi Pyhäniemen alueella merkkejä kahdesta kivistä asuinpaikasta: uimarannan ja leirikeskuksen asuinpaikoista. (Sunin 1974)

1980-luvun alkupuolella Pyhäniemen rantakaava-alueella tarkastettiin koekaivauksissa nämä kaksi kivistä asuinpaikkaa. Uimarannan asuinpaikka oli suurelta osin tuhoutunut. Leirikeskuksen asuinpaikka oli sen sijaan säilynyt rantatasanteella. (Kotivuori & Saukkonen 1981)

Rakennustoiminnan vuoksi leirikeskuksen asuinpaikalla suoritettiin kaivaukset vuonna 1982. Paikalta löydettiin heikkoja myöhäiskampakeraamisen ajan asutuslöytöjä. Joitakin viitteitä oli myös vanhemmasta ja nuoremasta keramiikasta. Asuinpaikka lienee ollut käytössä eri vaiheissa satojen vuosien kuluessa. Löytömaakerrosten ohuuskin viittasi vain satunnaiseen käyttöön. (Kotivuori 1982)

Vuonna 1996 Tampereen museoihin toimitettiin kivitaltta, joka oli löydetty peltotöissä Pyhäniemen Uusi-Ristaniemen pellolta. Löytöpaikkaa tarkistettaessa, pintapoimimalla ja koekuopittamalla, havaittiin selviä merkkejä kivistä asuinpaikasta. Joensivun asuinpaikkalöytöjä löytyi lähinnä Uusi-Ristaniemen pellolta (Lähdesmäki 1996)

4. Havainnot

4.1. Pyhäniementien itäpuoli

Alue 1 sijaitsee Joensivun kivistä asuinpaikan etelä- ja kaakkoispuolella, vanhan tien itäpuolella. Alueen länsiosa, Aittolammen vesijättöalueen länsipuoli, on hiekkamuodostelmaa, jossa on mäntykangasmetsää. Se sijoittuu samalle korkeuskäyrälle (132 m mpy) kuin Joensivun ja leirikeskuksen asuinpaikat. Alue oli noin 20 metriä leveä tasanne. Tälle alueelle tehtiin lapionpistoja keskimäärin viiden metrin välein. Turpeen alla oli hienoa hiekkaa ja hiiltä löytyi lähes poikkeuksesta jokaisesta kuopasta. Paikoitellen hiiltä oli todella runsaasti. Maannos oli kuitenkin luontainen podsoli, eikä siellä ollut esihistorialliseen asutukseen viittaavia löytöjä. Läheisestä talosta tuli juttelemaan Leo Uusi-Ristaniemi (synt. 1917), joka kertoi, että ko. alueella on ollut tervahautoja. Hän oli ollut itse mukana, kun tervaa oli poltettu. Tervanpoltto selittänee runsaan hiilimäärän.

Vesijättöalue on hyvin suomaista, siinä kasvaa matalaa taimikkoa ja runsaasti mm. suopursua. Tälle alueelle ei tehty koekuoppia.

Vesijättöalueen lounais- ja eteläpuolelle tehtiin lapionpistoja keskimäärin kymmenen metrin välein. Tällä alueella hiekka oli hyvin hienoa ja turpeen alla oli normaali podsolimaannos. Pyhäniementien ja vanhan tien risteyksestä kaakkoon päin oli noin 50 metrin matkalla hiekkapinta näkyvässä tien penkereellä. Tästä ei pintapoiminnasta löytynyt mitään.

Vesijättöalueen itä- ja kaakkoispuolelle tehtiin korkeuskäyrän 132 m mpy lähistölle lapionpistoja noin kymmenen metrin välein. Alue oli hyvin kivikkoista. Täältäkin alueelta ei löytynyt viitteitä esihistoriallisesta asutuksesta. Tämän alueen eteläpuolella oli ilmeisesti metsitetty pelto, jossa oli oja. Tälle alueelle ei tehty lapionpistoja. Lapionpistoja ei tehty myöskään alueen 1 aivan itäosan ”kolmioon”. Se oli mäntykangasmetsää ja topografisesti hyvin epätodennäköinen paikka kivikautiselle asutukselle.

Kuva 1. Alueen 1 länsireuna kuvattuna pohjoisesta Joensivun asuinpaikan suunnalta.

4.2. Pyhäniementien länsipuoli

Alueella 2 kasvaa korkeaa mäntymetsää ja matalia kuusia. Aluskasvillisuudessa on mm. puolukkaa, kanervaa ja paikoitellen suopursua. Alueen 2 itäreunassa, Pyhäniementien länsipuolella on vanha hiekanottoaika. Hiekkakuopan reunat käytiin läpi pintapoimimalla. Kuopan reunat paljastivat kuitenkin vain ohuen luonnollisen podsolimaannoksen, eikä mitään viitteitä esihistoriallisesta asutuksesta.

Alueen 2 länsireuna, Kankarinjärven ranta, oli arkeologisesti kiinnostavin alue. Leirikeskuksen kivikautinen asuinpaikka jatkuu alueen eteläosaan. Samalle rantatasanteelle tehtiin lapionpistoja keskimäärin viiden metrin välein. Turvekerroksen paksuus oli tällä alueella noin 10-15 cm ja harmaa uuttumiskerros oli noin 5 cm paksu. Rikastumiskerros vaihteli muutamasta sentistä 10 cm. Joistakin kuopista löytyi myös hiiltä heti turpeen alta, mutta muuten podsolimaannos oli luontainen.

Alueen 2 luoteiskulma rannan lähellä ja alue 3 oli hyvin kivikkoista aluetta. Näille alueille ei luonnollisestikaan tehty koekuoppia.

Kuva 2. Alueen 2 länsireuna kuvattuna Leirikeskuksen asuinpaikan suunnalta

Kuva 3 Alueen 2 luoteiskulman louhikkoalue kuvattuna etelästä

Alueen 2 pohjoiskulmaan, korkeuskäyrän 132 m mpy, lähistölle tehtiin muutamia lapionpistoja. Turpeen alla oli normaalit kapeat podsolimaannoskerrokset. Joitakin hiilen palasia löytyi aivan turpeen alta, mutta ei merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta.

Alueen 2 länsireunan keskivaiheilta löytyi yhdestä kuopasta piin pala. Tämän kuopan ympäristöön tehtiin yhdeksän koekuoppaa.

4.3. Löydöt ja koekuopat

Yhdestä lapionpistokuopasta löytyi piin pala (KM 34941:1). Tähän tehtiin ensimmäinen koekuoppa ja ympärille tehtiin lisää. Koekuoppa-alue oli tilojen 3:166 ja 3:167 rajan pohjoispuolella. Rajapyykit on hyvin merkitty maastossa, joten koekuoppa-alue saatiin helposti kartoitettua.

Koekuopista pyrittiin tekemään laajuudeltaan 50 x 50 cm, mutta joissakin kohdissa se ei ollut mahdollista (esim. koekuoppa 9). Koekuoppia ei voitu myöskään tehdä säännöllisten välimatkojen päähän toisistaan. Tämä johtui runsaasta kasvillisuudesta. Kuopat tehtiinkin lähinnä maasto-olojen sanelemille paikoille.

Koekuoppa-alueella oli runsaasti hiiltä heti turpeen alla muutaman sentin paksuudelta. Paikoitellen hiiltä oli todella paljon (esim. koekuoppa 6.). Kuoppien 1-2, 6-7 ja 9 alueella oli rehevämpi kasvillisuus kuin ympäristössä (ks. negat. 132673- 132674). Männyt olivat isompia ja aluskasvillisuus rehevämpi kuin ympäristössä. Aluspuina oli runsaasti kuusia ja katajia. Paikoitellen alueen maannos muistutti lehtomaisen metsän maannosta. Alimpana oli kuitenkin puhdas hiekka.

Kuva 4. Hiilinen koekuoppa 6

Koekuopista ei kuitenkaan tullut esiin löytöjä. Ainoastaan yhdestä toisesta kuopasta, koekuopasta 7., löytyi palanut luun pala (KM 34941:2), joka sittemmin hajosi viiteen osaan. Koekuoppa 7. oli pohjoisin koekuoppa. Tämän kuopan pohjoispuolella alkoi heti kivisempi alue, joka jatkui varsinaiseen louhikkoalueeseen.

Koekuoppia tehtiin yhdeksän kappaletta. Osassa kuopista oli luonnollinen maannos, osassa oli erittäin tummaa maata ja runsaasti hiiltä. Joissakin kuopissa oli hyvin ”rehevä” multainen maannos.

Koekuoppa 1.

Turve 12 cm
Hiilipitoinen punertava maa 10 cm
Tummanharmaa maa 10 cm
Vaaleanharmaa ”tuhkamainen” hiekka 20 cm

Löytö: piin pala turpeen alapinnasta noin 5 cm syvyydessä.

Koekuoppa 2.

Turve 10-12 cm
Tummanharmaa maa 5-10 cm (tämän yläosassa vähän hiiltä)
Ruskeahko rikastumiskerros 10-15 cm
Vaalea hiekka

Ei löytöjä.

Koekuoppa 3.

Turve 15 cm
Harmaa, hiilen sekainen maa 5 cm
Punertava rikastumiskerros 10-15 cm
Vaalea hiekka

Ei löytöjä.

Koekuoppa 4.

Turve 10-15 cm
Harmaa, hiilen sekainen maa 5-10 cm
Punertava rikastumiskerros 15-20 cm
Vaalea hiekka

Ei löytöjä.

Koekuoppa 5.

Turve 15 cm
Harmaa maa / vaalea hiekka 5-10 cm
Punertava rikastumiskerros 5-10 cm
Vaalea hiekka

Ei löytöjä.

Koekuoppa 6.

Turve 12 cm
Musta hiilensekainen maa 10 cm
Vaalea hiekka

Ei löytöjä.

Koekuoppa 7.

Turve 8-10 cm

Tumma multainen hiekka, jossa hiilikerros noin 15 cm syvyydessä (maanpinnasta)
10-15 cm

Vaalea hiekka, jossa vähän multaa 10-15 cm

Vaalea hiekka

Löytö: palanut luun pala turpeen alapinnasta noin 10 cm syvyydessä

Koekuoppa 8.

Turve 10 cm

Tumman harmaa maa 5-10 cm

Vaalean harmaa hiekkainen maa 10 cm

Vaalea hiekka

Ei Löytöjä.

Koekuoppa 9.

Turve 10-15 cm

Multainen hiekka 20 cm

Vaaleampi likainen hiekka 10-15 cm

Vaalea hiekka

Huom. Koekuoppa oli noin 25 x 50 cm. Kuoppa oli keskellä pieniä kuusia ja juuria oli paljon.

Ei löytöjä.

Kuva 5 Rehevä koekuoppa-alue kuvattuna lännestä

5. Yhteenveto

Pyhäniemen rakennuskaavan muutosalueelta ei tullut esille selviä esihistoriallisen asutuksen merkkejä. Alueilta 1 ja 3 ei löytynyt merkkejä muinaisesta asutuksesta, joten kaavamuutokselle ei ole esteitä näillä alueilla.

Alueella 2 ei ollut myöskään selviä viitteitä esihistoriallisesta asutuksesta. Leirikeskuksen kivikautinen asuinpaikka-alue ei näytä jatkuvan tälle alueelle.

Alueella 2 oli mielenkiintoista ainoastaan koekuoppa-alue. Koekuopista 1 ja 7 löydetyt pii ja palanut luu, sekä kuoppien alueen maaperän runsas hiilimäärä kuvastavat jonkinlaista ihmisen aktiivisuutta alueella. Löytynyt piin pala vaikuttaa tuluspiiltä, joten sitä on mahdotonta ajoittaa tarkasti.

Koekuoppa-alue, erityisesti kuoppien 1-2, 6-7 ja 9 alue, erosi ympäristöstä selvästi rehevämmän kasvillisuuden takia. Paikalla ei kuitenkaan näyttänyt olevan esimerkiksi tervahautaa, mikä olisi selittänyt runsaan hiilen ja miksei tuluspiinkin.

Koekuoppa-alueelle ei ole kaavamuutoksessa suunniteltu mitään, joten tämäkään ei todennäköisesti aiheuta siinä muutoksia. Koekuoppakartassa on rajattu mielenkiintoisin alue, jonka suojelutarvetta tulee pohtia.

Arkistolähteet

Inventointikertomus 1974. Maarit Suni. Museovirasto, arkeologian osasto.

Koekaivauskertomus 1981. Hannu Kotivuori & Jyri Saukkonen. Museovirasto, arkeologian osasto.

Kihniö Pyhäniemi Leirikeskus kivikautisen asuinpaikan kaivaus. 1982. Hannu Kotivuori. Museovirasto, arkeologian osasto.

Kihniö Joensivu arkeologisen kohteen tarkastus 1996. Ulla Lähdesmäki. Tampereen museot. Maakunnallinen yksikkö.

Kihniö Pyhäniemi, inventointi ja koekaivaus tunnettujen muinaisjäännösten lähellä

Luettelo mustavalkonegatiiveista (132661-132674)

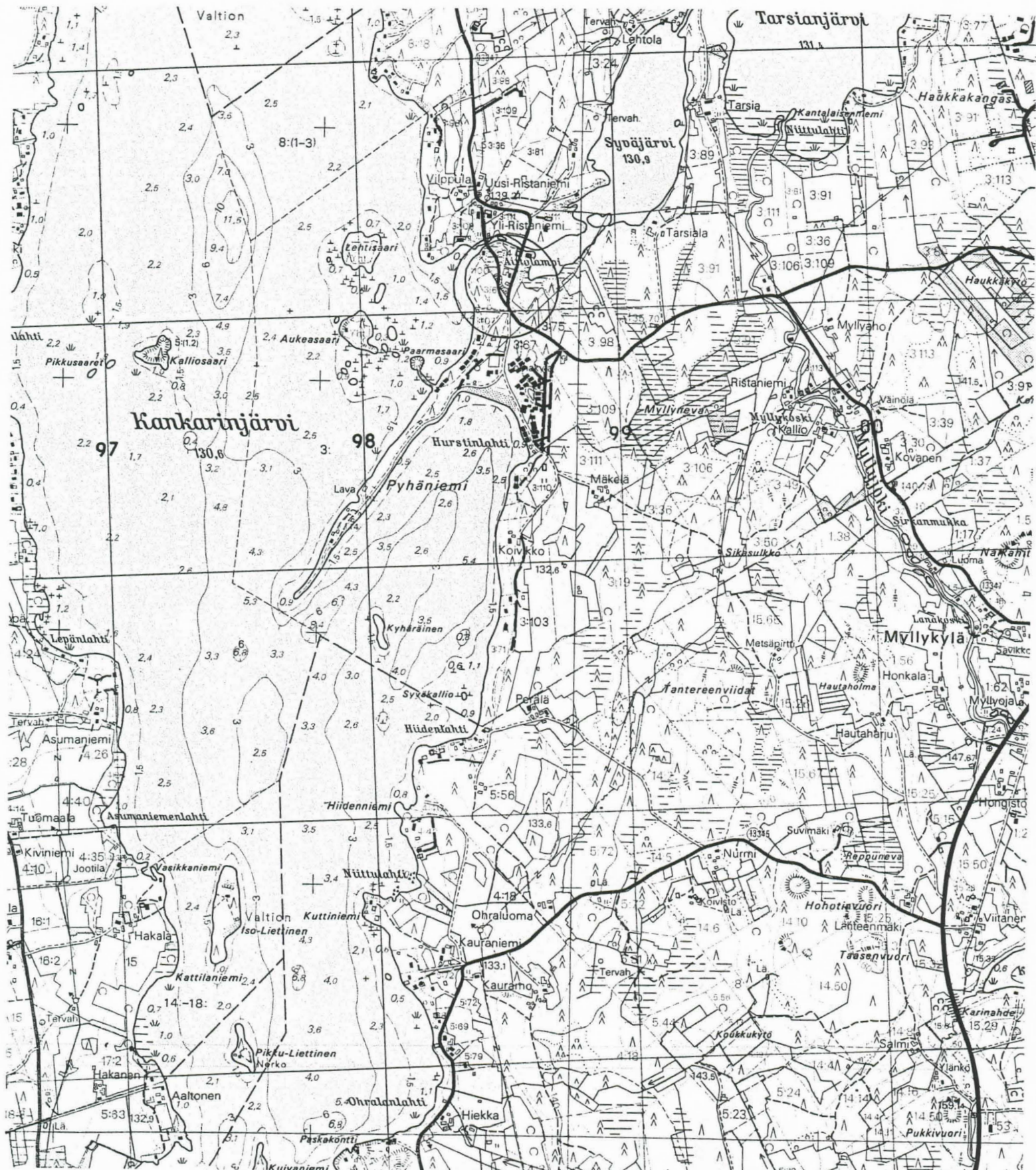
Negatiivit on luetteloitu Museoviraston arkeologian osaston arkistoon. Kuvaajana Ulla Tupala.

Neg.nro	Kuvan aihe	Kuvaussuunta	Pvm.
132661	Alue 2 kuvattuna tunnetun muinaisjäännöksen suunnasta	SE	16.11.2004
132662	Alue 2, louhikkoalue	S	16.11.2004
132663	Koekuoppa 1	W	16.11.2004
132664	Koekuoppa 6	N	16.11.2004
132665	Pyhäniementien länsipuolella oleva hiekkakuoppa	E	16.11.2004
132666	Alueen 1 länsiosa, kuvattu Joensivun asuinpaikan suunnalta	N	16.11.2004
132667	Koekuoppa 2	N	17.11.2004
132668	Koekuoppa 3	E	17.11.2004
132669	Koekuoppa 4	E	17.11.2004
132670	Koekuoppa 5	E	17.11.2004
132671	Koekuoppa 8	W	17.11.2004
132672	Koekuoppa 9	N	17.11.2004
132673	Koekuoppa-alue, kuvattu tilojen 3:167 ja 3:166 rajalta	S	17.11.2004
132674	Koekuoppa-alue	W	17.11.2004

KIHNIÖ PYHÄNIEMI,
INVENTOINTI JA KOEKAIVAUS TUNNETUN MUINAISJÄÄNNÖKSEN
POHJOISPUOLELLA 2004

Pk 2212 10 KANKARINJÄRVI
1:20 000

© Maanmittauslaitos

**KIHNIÖ PYHÄNIEMI
INVENTOINTI JA KOEKAIVAUS
15.-17.11.2004**

Koekuoppakartta

**U. Tupala
1 : 1000**

- 1. ● Koekuoppa, jossa löytö
- 2. ○ Löydötön koekuoppa
- ⋯ Hiilialueen raja

